

JE NA ČASE ZAPÁTRAT V ŠATNÍKU

AUTOR

Recyklohraní, o.p.s., Mgr. et Ing. Ivana Kalousková, Ing. Terezie Pačesová

ZÁMĚR

Žák rozvíjí kompetence k environmentálně odpovědnému spotřebitelskému jednání ve vztahu k oděvům a uvědomuje si důsledky při jednotlivých způsobech jednání.

CÍLOVÁ VĚKOVÁ SKUPINA

II. stupeň ZŠ, prima – kvarta víceletých gymnázií

KLÍČOVÉ CÍLE

Žák reflektuje svoje potřeby mít nový oděv a způsoby jeho pořízení. Žák na příkladech jednotlivých oděvů porovná různé spotřebitelské vzorce. Žák si upevní postupy, jak se o oděvy starat a proč by se měly využívat co nejdéle. Žák si uvědomí vztah mezi předcházením vzniku odpadu z textilu a ochranou přírodních zdrojů. Žák si uvědomuje environmentální, etickou a sociální zodpovědnost vázající se na oblast módy a oděvů.

KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Žák si rozvíjí své schopnosti vyjadřování a prezentace. Propojuje nově získané s již dříve nabitými informacemi do souvislosti (sociální a ekologické děje, etická zodpovědnost), rozvíjí logické myšlení a své kompetence k řešení problému.

KLÍČOVÉ POJMY

Pracovní podmínky, „životní cyklus“ oblečení, móda, hand made, férová móda (fair trade)

ZÁKLADNÍ INFORMACE K TÉMATU

Oblečení patří mezi velmi často nakupované zboží. Uvádí se, že v České republice se každoročně spotřebuje zhruba patnáct kilogramů textilu na hlavu¹. S výrobou textilu/oděvů je spojena řada environmentálních a zdravotních aspektů, například:

- Přibližně 50 % všech oděvů je vyráběno z bavlny. V konvenčním zemědělství se bavlna často pěstuje s nesprávným používáním pesticidů. Podle Světové zdravotnické organizace (WHO) každoročně přispívá nesprávné používání pesticidů k poškození zdraví až 3 milionů lidí.²
- K výrobě jednoho jediného trička je potřeba 2 720 litrů vody (tolik množství vody vypije člověk během tří let).³

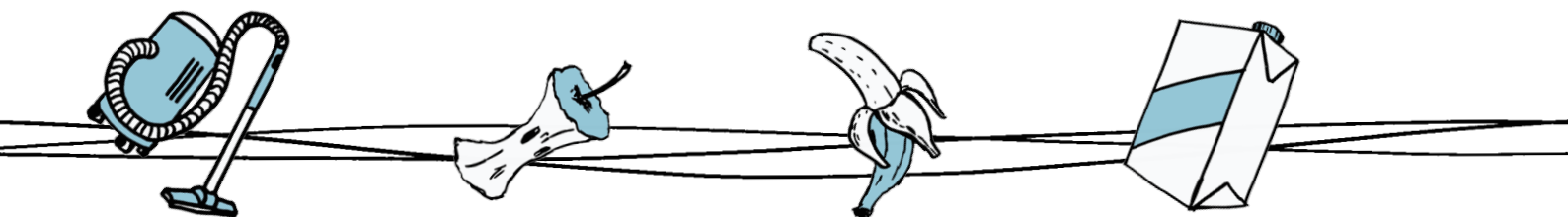
V továrnách se ročně vyprodukuje 80 miliard kusů oblečení.⁴ Velká část výroby oblečení je situována v nízkonákladových ekonomikách, kde jsou nízké mzdy a celkově panují velmi špatné pracovní podmínky.

1 Zdroj: a2larm.cz/2016/09/obleknout-se-bez-pocitu-viny/

2 Zdroj: www.bewusstkaufen.at/

3 Zdroj: mintyfinty.cz/2016/04/fashion-revolution-the-love-story/

4 Zdroj: mintyfinty.cz/2016/04/fashion-revolution-the-love-story/

V poslední době se stále častěji setkáváme s trendem tzv. rychlé módy. Módní návrháři neustále informují o nových trendech v oblékání. Výrobci na takové novinky reagují neuvěřitelně rychle a tak je naprosto běžné setkat se v obchodních domech a na tržnicích téměř každý měsíc s novými trendy módních výstřelků. Tím dochází k ohromné nadprodukci oblečení, které má velmi krátkou „módní životnost“, za pár měsíců už není „IN“ a spotřebitel je, pokud přistoupí na tuto hru, nucen koupit si další kousky oblečení.

Naopak pomalou módou (Slow fashion) můžeme označit oblečení, které je kvalitní, nosíme jej víc než jednu sezónu a náš šatník je tvořen kousky, které k sobě ladí. S pojmem přišla v roce 2007 Kate Fletcherová z Centra pro udržitelnou módu. Slow fashion nepodléhá sezónním trendům (potisky, nápisy, vzory), naopak je módou nadčasovou a variabilní. Nakupovat „slow“ má za cíl naučit lidi přemýšlet o tom, co doopravdy potřebují a co ne, přehodnotit, co je důležité a co nikoliv. Vyzývá k omezování počtu oblečení, recyklaci a nákupu věcí, které jsou vhodné pro opětovné nošení i několik sezón. Je osvětou o nelidských podmínkách v továrnách, těžké dětské práci v zemích třetího světa, ale i uvědomění negativních dopadů textilního průmyslu na životní prostředí.⁵

Cílem následujících aktivit je, aby si žáci uvědomili preferované spotřebitelské chování: mít nejnutnější množství oděvů, o které se starám, aby mi sloužilo co nejdéle, využívat kromě konvenčních obchodů i secondhandy/bazary. Stejně tak je vhodné poskytovat nepotřebné oděvní kousky k dalšímu využití, když už je nepotřebují. Uvědomělé nakupování oblečení chrání peněženku i zdraví nositele oblečení a nese s sebou i výše zmiňované etické aspekty a ochranu ŽP. Více informací k tématu naleznete v Lektorské příručce.

DOBA TRVÁNÍ

45 minut – základní vyučovací hodina

MÍSTO

Třída ZŠ

POMŮCKY

Dataprojektor/interaktivní tabule; tabule/flipchart; psací potřeby; krátká video ukázka; pracovní list; vytištěný text článků; ručně vyrobený výrobek (nitě, jehly, knoflíky, látka – pro doplňkové aktivity).

POPIS PROGRAMU VČETNĚ METOD PRÁCE

Žáci pracují v lavicích, případně v půlkruhu ze židlí. Učitel na začátku hodiny rozdá žákům pracovní listy. Učitel vytiskne v několika kopiích text článků. V průběhu samostatné práce učitel žáky obchází a v případě potřeby pomáhá s plněním úkolu. (Pro doplňkovou aktivitu si učitel předem připraví knoflíky, nitě, jehly a kousky látky.)

AKTIVITA 1) PŘEDSTAVENÍ PROGRAMU. MOJE NÁKUPNÍ STRATEGIE.

Cíle aktivity: Žáci vysvětlí, jak dlouho oblečení využívají a jak s ním naloží, když se jim znelíbí, roztrhá se, nebo když mu odrostou.

Metoda: výklad, reflexe, motivace-brainstorming, diskuze

Časová dotace: 15 minut

Pomůcky: pracovní list

Postup: Učitel přečte žákům případovou studii, případně nechá žáky, aby si ji sami přečetli v pracovních listech. Učitel vyzve žáky, aby zmíněnou případovou studii a předestřenou situaci každý za sebe vyřešil (vybral podle sebe nejlepšší možnost). Podle varianty, kterou žáci zvolí (varianta A. až varianta F.) se rozdělí do skupinek. Vznikne tedy

⁵ Zdroj: www.novinky.cz/zena/styl/399234-slow-fashion-aneb-pomala-moda-nabada-k-ekologicke-mu-a-etickemu-nakupovani.html

maximálně 5 skupin, ve kterých budou žáci sdílet stejný názor. Následně si jednotlivé skupiny mezi sebou předají vzájemně své názory a vysvětlí, jakou strategii by zvolili a proč. Žáci jednotlivé strategie mezi sebou porovnají. Uvedou, jaké jsou výhody a nevýhody, tímto způsobem nakupovaného, oblečení. Učitel diskusi usměrňuje a uvádí je do tématu nadcházející hodiny.

Případová studie:

Linda dostane od rodičů k narozeninám 1 000 Kč, aby si pořídila nějaké oblečení. Má několik možností, jak si oblečení pořídit:

- A. Nákup oblečení v obchodě některé známé módní značky
- B. Nákup levného zboží na tržnici
- C. Nákup v secondhandu/na internetovém bazaru/na blešáku
- D. Nákup v butiku preferující férové oblečení a/nebo lokální výrobu
- E. Nákup na internetu s nabídkou nového oblečení
- F. Uspořádání pro kamarádky party, kde si vymění oblečení

Jakou strategii by jednotliví členové skupiny zvolili a proč?

Učitel se dotazuje žáků, jak oni sami zacházejí se svým oblečením, aby jim, co nejdéle vydrželo. Názory vyslechne a dotáže se, jakým způsobem by se dalo s oděvy naložit, pokud už se nám nelíbí nebo pokud z nich odrosteme. Žáci by si měli uvědomit, že pokud se nám naše oblečení již nelíbí, je možné, že někomu ještě poslouží, případně s ním nadělá parádu.

AKTIVITA 2) ŽIVOTNÍ CYKLUS ODĚVŮ

Cíle aktivity: Žáci si uvědomí základní materiály používané pro výrobu oblečení, základní postupy výroby a životnost výrobku.

Metoda: práce ve skupinách, motivace-brainstorming, výklad, diskuze

Časová dotace: 15 minut

Pomůcky: psací potřeby, pracovní list, krátká video ukázka

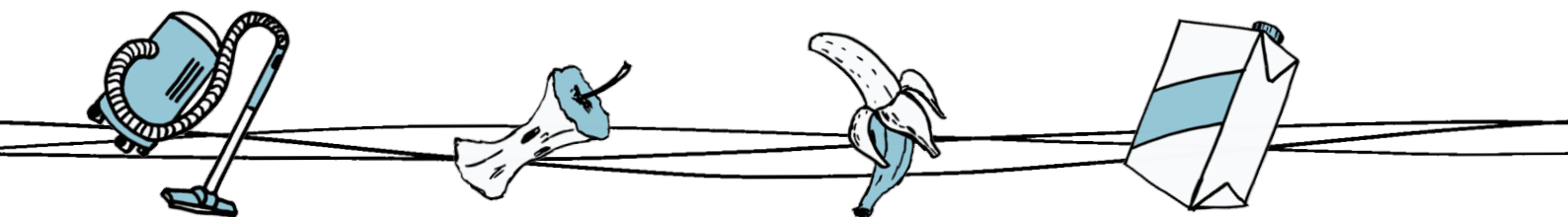
Postup: Učitel pustí žákům krátké video, které poukazuje na cestu oblečení z asijských zemí. Po zhlédnutí videa následuje diskuze nad daným tématem.

Učitel poté rozdělí žáky do 4 skupin (popř. více skupin o optimálním počtu 4-5 žáků). Každá skupina obdrží jiný oděv/obuv, např. tričko, kalhoty, svetr, mikina, boty (sami si mohou zvolit materiál). Skupiny dostanou pracovní listy, kde jsou obecně zapsané fáze životního cyklu výrobku. Úkolem žáků je domyslet a do pracovních listů dopsat pro jednotlivé fáze konkrétní činnosti.

Video: www.youtube.com/watch?v=P3bb_lglxfY

Fáze životního cyklu a možnosti doplnění:

- VÝVOJ → návrh střihu → výběr materiálu →
- ZÍSKÁVÁNÍ SUROVIN → pěstování lnu → těžba ropy → pěstování bavlny →
- VÝROBA PRODUKTU → výroba, zpracování tkanin a šití oděvů → výroba syntetických vláken z ropy →
- DISTRIBUCE A PRODEJ → letecká doprava → silniční doprava → lodní doprava → používání jednorázových obalů na oblečení → prodej →

→ UŽITÍ → nošení → oprava → prodání/darování a opětovné užití – nošení → použití na jinou formu (přešití na tašku apod.) → využití →
 → UKONČENÍ ŽIVOTNOSTI → odevzdání do kontejneru na textil → materiálové využití → energetické využití

Žáci mohou vymyslet i mnohem více jednotlivých bodů fázi vývoje, cesty a využití daného oděvu.

Cca po 5 minutách učitel jejich samostatnou práci ukončí a dá slovo zástupci každé ze skupin, aby ostatním přečetli, jaké jednotlivé kroky/fáze vymysleli a sepsali.

Po prezentaci všech skupin, učitel poukáže na to, že životní cyklus oděvu může být opravdu velice rozmanitý a dlouhodobý a záleží i na nás, jakým způsobem ho můžeme ve fázi užití prodloužit.

Učitel zvolna naváže na Aktivitu č. 3

AKTIVITA 3) CO SE SKRÝVÁ ZA VÝROBOU NĚKTERÉHO OBLEČENÍ?

Cíle aktivity: Žáci nahlédnou hlouběji do problematiky daného tématu, prostřednictvím krátkého textu.

Metoda: čtení, porozumění textu, motivace, diskuze

Časová dotace: 10 minut

Pomůcky: tištěný text, flipchart/tabule

Postup: Učitel rozdělí žáky do 4 skupin (popř. více skupin o optimálním počtu 4-5 žáků) a rozdělí mezi skupiny 2 krátké články o poměrech v asijských oděvních továrnách, který si přečtou a od kterého se bude odvíjet následná diskuze. (Články jsou pro snadné kopírování zalomeny na samostatném listě.)

Článek 1: Většina outdoorového oblečení se šije v Asii za nelidských podmínek⁶

Článek 2: Odvrácená tvář levného oblečení z Asie⁷

Po přečtení těchto dvou ukázek si skupiny vzájemně sdělí, pomocí jednoho mluvčího, o čem článek pojednával a co si z něho pamatují.

Učitel se ptá žáků na jejich pocity, které mají z těchto dvou textů.

Učitel vyzve žáky, aby se podívali spolužákům na vnitřní límeček trička a zjistili, ve které zemi bylo právě jejich tričko ušito. Země původu se budou z velké části shodovat a žáci mohou jednoznačně potvrdit, že převážná většina jejich oblečení je vyrobena právě v zemích zmiňovaných ve člancích.

AKTIVITA 4) OPAKOVÁNÍ A ZÁVĚR

Cíle aktivity: Žáci si zopakují nové nabitě pojmy, upevní si znalosti „životním cyklu“ oblečení, co stojí za jeho výrobou, jak o oblečení pečovat a jak ho ještě využít.

Metoda: rekapitulace, diskuze

Časová dotace: 5 minut

Postup: Učitel se zeptá žáků, co si z dnešní hodiny pamatují.

Jakým způsobem se můžeme i my podílet na omezení zbytečné nadprodukce oděvů?

Co stojí za výrobou módního trička?

Jaké je ideální řešení využití již nepotřebného oblečení?

Co a jak lze ze starého oblečení ještě využít?

Žáci spolu s učitelem mají možnost vyhledání doplňující informace na webové stránce: www.trideniodpadu.cz/textil

ZPŮSOB ZHODNOCENÍ LEKCE

Ústní shrnutí lekce (zopakování pojmů, zamyšlení se nad problematikou prostřednictvím otázek z Aktivitu 4).
Žáci si ponechají pracovní listy. Žáci si mohou ponechat jejich na čas našité knoflíky.

DOPLŇKOVÉ AKTIVITY:

A) ZÁVOD NA DLOUHÉ NITI

Cíle aktivity: Žáci si pomoci této rukodělné činnosti uvědomí, jak náročná je jedna dílčí činnost při výrobě nového kusu oblečení.

Metoda: vlastní činnost, motivace-brainstorming, diskuze

Časová dotace: 20 minut

Pomůcky: knoflíky, látka, nitě, jehly (žáci si mohou sami z domova přinést knoflíky, nitě, jehly a kousky látek, popř. toto vybavení zajistí učitel)

Postup: Učitel rozdává každému žákovi jehlu, nit, kousek látky a cca 10 obyčejných knoflíků. Úkolem žáka je navléknout nit na jehlu a přišít (pevně přišít), co největší množství knoflíků na kousek látky za časový úsek 5 minut. Učitel ukončí činnost žáků a nechá žáky, aby vyhodnotili, kolik knoflíků stihli ušít. Vysvětlí žákům, že takovou rychlost a pracovní nasazení s jakým nyní knoflíky přišívali, musí zaměstnanci zmíněných továren vykazovat až 16 hodin denně. Taková práce a dřina stojí za tím, abychom mohli nosit nejnovější módní výstřelky.

B) PONOŽKY OD BABIČKY

Cíle aktivity: Žáci se seznámí s pojmem „Hand made“, cenou ručně vyráběných výrobků a „Fair trade“ a možnostmi jak oblečení druhotně využít.

Metoda: výklad, reflexe, motivace-brainstorming, diskuze

Časová dotace: 15 minut

Pomůcky: hand made výrobky

Postup: Žáci si mohou z domova přinést kus oblečení, který nebyl zakoupen v obchodě. V tomto případě je nutné, aby žáky učitel předem informoval. Pokud si žáci ručně vyrobené oblečení nepřinesou, představí alespoň slovně jaké oblečení, které nebylo koupeno, doma mají, kdo ho ušil, upletl, uháčkoval. Jak dlouho mu to trvalo. V čem je takové oblečení originální.

Učitel se dotáže, zda žáci vědí, co znamená název „Hand made“ a proč je v současné době toto slovní spojení využívané především turisty, kteří naši zemi navštíví. Co „Hand made“ znamená a proč bychom na tyto produkty měli být hrdí. Učitel se opět obrací k žákům, tentokrát s otázkou, co si žáci představí pod názvem „Ponožky od babičky“. Vyslechne jejich názory a vysvětlí, že Ponožky od babičky jsou organizací, která sdružuje přes 160 pletařek ponožek z celé republiky. Od této organizace je možné si ponožky zakoupit, podpořit tak pletařky, přispět na nejrůznější programy pro seniory a být si jist, že každý kus je originál, který jen tak někdo nemá.

Učitel navede žáky také na termín a princip „fair trade“ oblečení (spravedlivý nebo férový obchod). Fair trade je organizované sociální hnutí, které usiluje o pomoc výrobcům v zemích třetího světa. Hnutí prosazuje platbu férových cen za produkty, dodržování dobrého pracovního prostředí zaměstnanců a zmírnění negativního ekologického dopadu na životní prostředí.

Učitel se ptá žáků, zda mají nějaké nápady na to, jak využít staré oděvy. Co se s nimi dá dělat a co se z nich dá vyrobit? Společně si vytvoří seznam nápadů, jak naložit se starými oděvy.

Článek 1: Většina outdoorového oblečení se šije v Asii za nelidských podmínek⁶

Práce až šestnáct hodin denně, šest dní v týdnu, za minimální mzdu. Takové jsou podmínky v asijských továrnách vyrábějících sportovní oblečení, které se dováží do Čech. Potvrdil to roční výzkum české společnosti pro Fair Trade. Každý Čech přitom průměrně utratí za outdoorové oblečení zhruba pět tisíc korun ročně. O tom, kdo a kde jeho zboží vyrobil se už ale většinou nezajímá.

Největším problémem jsou při výrobě sportovních oděvů hlavně neutěšené pracovní podmínky. S vietnamskými a čínskými dělníky se krutě zachází, jsou zaměstnáváni na nevýhodné pracovní smlouvy a jejich plat je minimální. Výzkum kampaně „Ušili to na nás“ zjistil velmi nízké mzdy. V případě Vietnamu se jedná o hodinovou mzdu, která je menší než 4 koruny.

V Číně byly náklady na mzdy už zhruba dvakrát vyšší než ve Vietnamu. Přesto nepřesáhly 21 korun za hodinu práce. Lidé, kteří ve zkoumaných továrnách pracují, mají navíc měsíčně nárok jen na dva dny volna.

Ze všech 29 dotázaných outdoorových firem se pouze 3 snažily kontrolovat dodržování základních pracovních podmínek ve svých dodavatelských závodech. Bohužel mezi nimi nebyl nikdo z českých výrobců.

Článek 2: Odvrácená tvář levného oblečení z Asie⁷

Pracovní podmínky a ekologická náročnost jsou problémy notoricky spojené s asijskými textilkami. Veřejnou debatu kolem nich rozvířila v posledních měsících i videa z Norska a Česka.

Asijské země si s více než 70% podílem na importu oblečení do Evropy v tomto kontextu pozornost zaslouží. Největší dodavatelé jsou Čína (38 %), Bangladéš (11 %), Indie (7 %) a Pákistán (3 %). Nejkrivlivějším problémem jsou pracovní podmínky dělníků v továrnách. Ti pracují dlouhé hodiny, někteří bez jediného volného dne v týdnu. Mnozí nemají pracovní smlouvu, takže mohou být snáz propuštěni, a v případě zranění nebo smrtelné nehody nemají jejich blízcí nárok na odškodnění. Jejich mzdy jsou nižší než v jiných sektorech, takže mají často problém uživit za ně své rodiny. V posledních letech navíc reálné mzdy s výjimkou Číny klesaly.

Druhá část problému je ekologická. Bavlna je náročná na vodu jak při pěstování, tak při zpracování. Pouze výroba jednoho kilogramu textilu spotřebuje asi 200 litrů vody. Další zátěží je barvení, při kterém se nejen spotřebuje čistá voda, ale také vznikne velké množství odpadní vody, která je pak často vypouštěna zpět do řek.

⁶ Zdroj: www.rozhlas.cz/zpravy/svetovaeconomika/_zprava/855142

⁷ Zdroj: rvur.vlada.cz/clanky/odvracena-tvar-levneho-obleceni-z-asie

